

მედიაცია – დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ახალი ფორმა და მისი საკანონმდებლო მოწესრიგების პერსპექტივა საქართველოში (მედიაციის ინსტიტუციური მოწყობა)

სტატიის მიზანია საკანონმდებლო მოწესრიგების სრულყოფისათვის საქართველოში დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ახალი ფორმის – მედიაციის – შესახებ რეკომენდაციების შემუშავება. საკვლევი საკითხის მიზნებიდან გამომდინარე, ნაშრომში განხილულია მედიაციის არსებული სამართლებრივი მოწესრიგება და ხაზგასმულია იმ საჭიროების შესახებ, როგორცაა ერთიანი ჩარჩო საკანონმდებლო დოკუმენტის – „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის შექმნის აუცილებლობა, ასევე გადმოცემულია ამ მიმართულებით ავტორის ხედვები.

საკვანძო სიტყვები: მედიაცია, საკანონმდებლო მოწესრიგება, სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა, დავის შეთანხმებით დასრულება, სავალდებულო სასამართლო მედიაცია, მედიაციის უპირატესობა.

1. შესავალი

მხარეებს შორის დავის გადაწყვეტის ისეთი ალტერნატიული საშუალების გამოყენება, როგორც არის მედიაცია, ნამდვილად ნოვაციაა ქართულ სამართლებრივ სივრცეში. მისი გამოყენებით მოდავე მხარეებმა უფრო ეფექტურად და სწრაფად უნდა შეძლონ ერთმანეთს შორის არსებული კონფლიქტების საკუთარი ძალისხმევით და ნების შესაბამისად გადაწყვეტა.¹ ამდენად, ამ სამართლებრივი ინსტიტუტის, ერთი მხრივ, მეცნიერული ანალიზი და, მეორე მხრივ, საზოგადოებრივ დისკურსში გამოტანა წინაპირობა უნდა გახდეს მისი კიდევ უფრო მეტი პოპულარიზაციისა და შემდგომი გამოყენებისა.

საერთო სასამართლოებისადმი მიმართვიანობის ბოლო წლების სტატისტიკის ანალიზი საქართველოში გვაძლევს იმის თქმის საფუძველს, რომ სასამართლოს გზით მხარეებს შორის არსებული დავის გადაწყვეტა ყოველთვის არ არის ეფექტური მექანიზმი; ასეთ პირობებში საზოგადოებისათვის დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალების შეთავაზება ნამდვილად სწორი დრო და არეალია მედიაციის განვითარებისთვის, თუმცა მედიაციას რომ მიეცეს ფართო გამოყენების საშუალება, მას თავად სჭირდება საზოგადოებაში დამკვიდრება და ნდობის მოპოვება, რის წინაპირობასაც მისი სწორი საკანონმდებლო მოწესრიგება ქმნის.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, ადვოკატი, საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის საგანმანათლებლო საბჭოს თავმჯდომარე და აღმასრულებელი საბჭოს წევრი; სასამართლო მედიატორთა ასოციაციის გამგეობის წევრი; პირველი კოლექტიური შრომითი დავის მედიატორი საქართველოში; ლიცენზირებული მედიატორი; იურიდიული ფირმა K&K Consulting-ის მმართველი პარტნიორი; მედიაციის კანონის პროექტზე მომუშავე ჯგუფის წევრი.

¹ ყანდაშვილი ი., მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება: შრომითი მედიაციის მაგალითზე, ადამიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში, სტატიათა კრებული, თბ., 2014, 200-208.

მედიაციის უპირველესი მიზანი არის მხარეთა შორის უთანხმოების აღმოფხვრა თავად მხარეთა მიერ მათი უშუალო ჩართულობით, როდესაც მხარეები იღებენ გადაწყვეტილებას დამოუკიდებლად, ნებისმიერი მესამე პირის ჩარევის გარეშე. ამ დროს მედიატორი, როგორც სპეციალური ცოდნითა და უნარებით აღჭურვილი პირი, მხოლოდ მხარეების ინტერესებზე მორგებული მოლაპარაკების ორგანიზატორის როლში გვევლინება; სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, მედიაცია მოლაპარაკებების პროცესის ხელშეწყობაა, მისი თანმდევი პროცესია;² უნდა აღინიშნოს ის გარემოებაც, რომ დოქტრინისეულად მედიაცია მოიაზრება როგორც წინარე პერიოდ³ სასამართლო ან საარბიტრაჟო პროცესების დაწყებამდე.⁴

დღევანდელ მსოფლიოში მედიაციის გამოყენება ხდება მრავალ სამართლებრივ დავაში; იყო დრო, როდესაც ექსპერტებს მედიაციის გამოყენება შეუსაბამოდ მიაჩნდათ ზოგიერთი სამართლებრივი ურთიერთობის გადასაწყვეტად, თუმცა ბოლო წლების განმავლობაში მედიაცია ეფექტურად გამოიყენება თითქმის ყველა ტიპის დავის შეთანხმებით დასრულებისთვის, რის წინაპირობაც მედიაციის პროცესის უპირატესობებია; უფრო მეტიც, მას შემდგომ, რაც მედიაციის დადებითი მხარეების შესახებ ინფორმაცია საზოგადოების ფართო წრისთვის ხდება ხელმისაწვდომი, ეს თავად განაპირობებს მედიაციის ფართოდ გამოყენებას.⁵ მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის მექანიზმი, ერთ-ერთი უძველესი ფორმაა მსოფლიოში დავების შეთანხმებით დასრულებისა, როდესაც მესამე ნეიტრალური პირი ეხმარება სხვებს (მოდავე მხარეებს), მიაღწიონ შეთანხმებას⁶. „მედიაცია დავების გადაწყვეტის მომავალზე ორიენტირებული მექანიზმია,⁷“ რომლის ფარგლებშიც მესამე პირი ორი მოდავე და მოლაპარაკების პროცესში მყოფი პირის ინტერესებს აახლოებს და ცდილობს, შეათანხმოს საერთო პოზიციაზე,⁸ მედიაციის პრინციპებზე დაყრდნობით⁹.

მედიაციის ერთ-ერთი ნაირსახეობა, როგორცაა სავალდებულო სასამართლო მედიაცია, მოქმედებს საქართველოში 2012 წლის 1 იანვრიდან¹⁰. თუმცა მედიაციას დიდი ისტორიული წარსული აქვს ჩვენი ქვეყნის მაგალითზე, კერძოდ, სამედიატორო სასამართლო საზოგადოებრივი განვითარების ადრეულ ეტაპზე იყო ფართოდ გამოყენების ნაწილი საქართველოში.¹¹

მართალია, ქართულ რეალობაში, ერთი მხრივ, გვაქვს ისტორიული წარსული მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის საშუალების, გამოყენებისა, თუმცა, მეორე მხრივ, 21-ე საუკუნეში რამდენად სწორად მოვახდენთ ამ ინსტიტუტის მოქმედ კანონმდებლობაში ინტეგრირებას,

² Stitt A.J., *Mediation: a Practical Guide*, `Cavendish Publishing`, London/Sydney/Portland/Oregon/2004, 1.

³ *ცერცვაძე გ.*, თბ., 2010, 34.

⁴ Goldsmith J.C., Ingen-Housz., Pointon A., Gerald H., (eds), *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, `Kluwer Law Internarional`, New-York, 2006.

⁵ Kovach K.K., *Mediation in a nut shell*, 2nd ed., Thomson West, United States of America, 2010, 38-39.

⁶ Kovach K.K., *Mediation in a nut shell*, 2nd ed., Thomson West, United States of America, 2010, 19.

⁷ *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია, თბ., 2010, 156.

⁸ Kelly D., Holmes A., Hayward R. *Business Law*, 5th ed, Cavendish Publishing Limited, London, 2005, 95.

⁹ Uzelac A., *Paths of Mediation in Bosnia and Herzegovina*, International Finance Corporation, Sarajevo, 2009, 24.

¹⁰ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 1871-ე მუხლის თანახმად, სარჩელის სასამართლოში წარდგენის შემდეგ სასამართლო მედიაციას დაქვემდებარებული საქმე შეიძლება გადაეცეს მედიატორს (ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს) დავის მხარეთა შეთანხმებით დასრულების მიზნით, ხოლო 187-ე მუხლის თანახმად, სასამართლო მედიაცია შეიძლება გავრცელდეს:

ა) საოჯახო სამართლებრივ დავებზე, გარდა შვილად აყვანისა, შვილად აყვანის ბათილად ცნობისა, მშობლის უფლების შეზღუდვისა და მშობლის უფლების ჩამორთმევისა;

ბ) სამემკვიდრეო სამართლებრივ დავებზე;

გ) სამეზობლო სამართლებრივ დავებზე;

¹¹ *ტყემალაძე ს.*, მედიაცია საქართველოში, თბ., 2016, 13.

მრავალწლიად დამოკიდებულია მედიაციის იმ ნორმატიულ აქტზე, რომლის პროექტი უკვე შემუშავებულია და 2017 წლის ბოლომდე კანონის სახე უნდა მიეცეს.¹²

2. მედიაციის უპირატესობანი

მედიაციას ახასიათებს რიგი უპირატესობებისა, რის შესახებ აუცილებელია საზოგადოების სრულყოფილი ინფორმირება ამა თუ იმ ფორმით, გამომდინარე იქიდან, რომ ქვეყანაში, სადაც სასამართლო ხელისუფლებისადმი საზოგადოება განსაკუთრებით მაღალი ნდობით არ გამოირჩევა, რთულია დაინერგოს სასამართლოს ალტერნატიული დავის გადაწყვეტის მექანიზმები, თუ, ერთი მხრივ, მას არ ახასიათებს სასამართლო პროცესისაგან განსხვავებით უპირატესობანი და, მეორე მხრივ, მათ შესახებ დავის პოტენციურ მხარეებს ანუ თითოეულ საზოგადოების წევრს, ისევე როგორც ბიზნესის წარმომადგენლებს, არ აქვთ სრულყოფილი ინფორმაცია.¹³ მნიშვნელოვანია, დავის მონაწილე მხარეების წარმომადგენლებმა, რომლებიც, ძირითადად, როგორც წესი, არიან იურისტები, კარგად იცოდნენ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული სხვა მექანიზმების შესახებ, რათა თავად კარგად გაერკვნენ და შემდეგ მისცენ რჩევა თავიანთ კლიენტებს მედიაციის უპირატესობის თაობაზე.¹⁴

მედიაციის სასარგებლოდ უნდა აღინიშნოს, რომ ის სასამართლო პროცესისგან განსხვავებით აბსოლუტურად არაფორმალური „პროცესია“, რომელიც არ არის შებოჭილი პროცედურით და ორიენტირებულია მხარეთა ინტერესზე, მხარეების პროაქტიულ ქმედებებზე, თავად გამოკვეთონ ურთიერთსასარგებლო პოზიციები და მიაღწიონ შეთანხმებას, ანუ სასამართლო პროცესისა და არბიტრაციისგან განსხვავებით, სადაც, შესაბამისად, მოსამართლე და არბიტრი იღებენ სავალდებულო სახით გადაწყვეტილებას, მედიაციის დროს სავალდებულო არ არის საბოლოო შეთანხმების მიღწევა, ხოლო შეთანხმების მიღწევის შემთხვევაში ეს შედეგი ორივე მხარის ინტერესების შესაბამისია და მხარეთა მიერ მიღებული გადაწყვეტილებაა, რაც მხარეებში ამძაფრებს ურთიერთშეთანხმებით მიღებული გადაწყვეტილებისადმი ნდობას, ხელს უწყობს მშვიდობიანი და საქმიანი სამომავლო ურთიერთობების გაგრძელებას, საკუთარი ძალებით შექმნილ გამოსავალს ბოლომდე ერთგულობენ მხარეები¹⁵ და სურთ, გააგრძელონ მშვიდობიანი და საქმიანი სამომავლო ურთიერთობა.

მედიაცია სრულად კონფიდენციალურია. მედიატორსა და მხარეებს არ აქვთ უფლება, გამჟღავნონ ის ინფორმაცია, რომელიც მათთვის ცნობილი გახდა მედიაციის მიმდინარეობისას. ამასთან, მედიაციის ფარგლებში კონფიდენციალობის პირობით გამჟღავნებული ინფორმაცია და დოკუმენტები დაუშვებელ მტკიცებულებად ითვლება სასამართლოში. აქვე აღსანიშნავია, რომ მედიატორი, რომელიც ამ ყოველივეს ფასილიტაციას ახორციელებს და ეხმარება მხარეებს დავის შეთანხმებით დასრულებაში, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (შემდგომში – სსსკ) 141-ე მუხლის „დ“ ქვეპუნქტის მიხედვით, არ შეიძლება იქნეს მოწმედ დაკითხული იმ საქმეზე, რომელზეც იგი ახორციელებდა მედიაციას; მნიშვნელოვანია, რომ მხარეები მოლაპარაკებების პროცესში კონფიდენციალური ინფორმაციის გაცემისას კომფორტულად გრძნობდნენ თავს¹⁶ და ენდობოდნენ როგორც მედიატორს, ასევე მეორე მხარეს.¹⁷

¹² ავტორი გახლავთ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონზე მომუშავე ჯგუფის წევრი.

¹³ *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია – დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ახალი ფორმა საქართველოში, საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ჟურნალი „ადვოკატი“, №2-3, თბ., 2016, 19-24.

¹⁴ *Kovach K.K.*, *Mediation in a nut shell*, 2nd ed., Thomson West, United States of America, 2010, 2.

¹⁵ *Kelly D., Holmes A., Hayward R.* *Business Law*, 5th ed, Cavendish Publishing Limited, London, 2005, 99.

¹⁶ *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია, თბ., 2010, 321.

¹⁷ იქვე, თბ., 2010, 322.

ზემოაღნიშნულ პოზიტიურ მხარეებთან ერთად მედიაცია¹⁸ გაცილებით შეღავათიანი ფორმაა მხარეებს შორის დავის გადაწყვეტისა, კერძოდ, მედიაციის შემთხვევაში კანონმდებლობა ითვალისწინებს მნიშვნელოვან შეღავათებს სახელმწიფო ბაჟის კუთხით. მაგალითად, სსსკ-ის 39-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ნაცვლად 3%-ისა, რომელსაც მხარე იხდის დავის სასამართლოში (მხოლოდ პირველ ინსტანციაში) განხილვისას, მედიაციის შემთხვევაში, მხარეს მხოლოდ 1%-ის გადახდა უნევს, საიდანაც, სსსკ-ის 49-ე მუხლის თანახმად, მოსარჩელეს 70% უკან დაუბრუნდება, თუკი სასამართლო მედიაციის პროცესში დავა მხარეთა შეთანხმებით დასრულდება.

აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მედიაციაში მიღწეული შეთანხმება შეიძლება დამტკიცდეს სასამართლოს მიერ და, ამგვარად, დაექვემდებაროს აღსრულებას; ხოლო შეუთანხმებლობისას, მხარე არ კარგავს კონსტიტუციურ უფლებას, მიმართოს სასამართლოს საერთო წესების დაცვით; მედიაციის ეფექტურობის გაზრდის მიზნით აქტუალობას არ კარგავს მედიაციის მომწესრიგებელი ნორმატიული ჩარჩო დოკუმენტის მიღების საჭიროება, რაც მათ შორის გაზრდის სამედიაციო შეთანხმებების, მასთან, არასასამართლო მედიაციის შემთხვევების, აღსრულების ეფექტური მექანიზმის შესაძლებლობას.¹⁹

და ბოლოს, აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ მედიაციით დავის დასრულების შემთხვევაში მოდავე მხარეები ინარჩუნებენ უკეთეს შესაძლებლობას, გააგრძელონ მათ შორის არსებული საქმიანი თუ პირადი ურთიერთობები.²⁰ სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, მედიაციის გამოყენებით მხარეებს უჩნდებათ საშუალება და სურვილი, იქონიონ სამომავლოდ ერთმანეთის მიმართ პოზიტიური დამოკიდებულება.

3. მედიაციის საკანონმდებლო მოწესრიგების პერსპექტივები საქართველოში

მედიაციის შემდგომი განვითარებისა და ინსტიტუციური კუთხით ქართულ სამართლებრივ სივრცეში დამკვიდრების აუცილებელი წინაპირობაა მედიაციის თაობაზე ჩარჩო საკანონმდებლო მარეგულირებელი დოკუმენტის მიღება, რაც გახდება საქართველოში როგორც სასამართლო მედიაციის, ასევე არასასამართლო, კომერციული მედიაციის ფართო გამოყენების გარანტი.

დღეის მდგომარეობით, ფაქტობრივად, არ არსებობს არასასამართლო მედიაციის ფორმატში მიღწეული შეთანხმების აღსრულების პროცედურის რეგულირება, რაც საშუალებას არ აძლევს ბიზნესსექტორს, რეალურად ისარგებლოს დავის შემთხვევაში ისეთი არაფორმალური, თუმცა მისთვის მოგებიანი, პროცესით, როგორც არის მედიაცია; ამასთანავე, ფაქტობრივად, არ არსებობს მედიატორთა ერთიანი რეესტრი, აგრეთვე იმის სტანდარტები, თუ ვინ არის ან უნდა იყოს მედიატორი; ფაქტობრივად არ არსებობს მედიატორთა აკრედიტაციის, განათლებისა და მათი პასუხისმგებლობის მარეგულირებელი ნორმები, რაც ამ ინსტიტუტის ფართო გამოყენების ხელისშემშლელი წინაპირობებია და ითხოვს სათანადო ყურადღებას, როგორც თემით დაინტერესებული აქტორებისგან, ასევე, უპირველესად, ხელისუფლების წარმომადგენლებისგან.

¹⁸ ტერმინ მედიაციაში (ამ კონკრეტულ შემთხვევაში) იგულისხმება სავალდებულო სასამართლო მედიაცია.

¹⁹ ყანდაშვილი ი., მედიაცია – დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ახალი ფორმა საქართველოში, საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ჟურნალი „ადვოკატი“, №2-3, თბ., 2016, 19-24.

²⁰ Kovach K.K., Mediation in a nut shell, 2nd ed., Thomson West, United States of America, 2010, 42-43.

მედიაციის ხელშეწყობის მიზნებისათვის იდეალური გარემო სწორედ დღეს არის შექმნილი საქართველოში, კერძოდ, მედიაციის მომწესრიგებელი ჩარჩო დოკუმენტის მიღება საქართველოს ევროკავშირთან ასოცირების დღის წესრიგის ერთ-ერთი მთავარი საკითხია, მეორე, საზოგადოებრივი ცნობადობა და ინტერესი მედიაციისადმი დღითი დღე იზრდება²¹, და, მესამე, ნათლად გამოჩნდა მედიაციის მექანიზმის როგორც სასამართლო სისტემის განტვირთვის უალტერნატივობა და დავების შეთანხმებით დასრულების პერსპექტიულობის წინაპირობები. ეს ყოველივე ერთგვარი გარანტია იმისა, რომ 2017 წელი უნდა გახდეს მედიაციის წელი საქართველოში, რაც მეტწილად დამოკიდებულია, ერთი მხრივ, საქართველოს საკანონმდებლო ხელისუფლებისა და, მეორე მხრივ, მედიაციის სფეროში მოქმედი ინსტიტუციების თანმხვედრ პოზიციებზე.²²

დაგროვილი პრაქტიკული და თეორიული გამოცდილებით მედიაციის სფეროში უკვე შეიძლება ფიქრი მედიაციის იურისდიქციის გაფართოებაზე საკანონმდებლო დონეზე, მაშინ, როდესაც სულ რაღაც რამდენიმე წლის წინ გამართლებული იყო ამ ახალი ინსტიტუტისადმი ფრთხილი და ზომიერი მიდგომა, რა დროსაც მთელი საქართველოს მასშტაბით სასამართლო მედიაციის გამოყენების დაგეგმვა და მისი განხორციელება ზედმეტი რისკის შემცველი გადაწყვეტილება იქნებოდა.²³ ნიშანდობლივია, რომ ახალმა ნორმატიულმა აქტმა აუცილებლად უნდა „აღიაროს სასამართლოსაგან დამოუკიდებელი“, ²⁴ მოდავე მხარეების მიერ დაგეგმილი და ორგანიზებული მედიაციის პროცესი და უნდა უზრუნველყოს ამ პროცესის პროცესუალური სამართლებრივი გარანტიები.

საქართველოში მედიაციის შემდგომი განვითარების მიზნებისთვის მიზანშეწონილია მედიაციის ინსტიტუციური მოწესრიგება; კერძოდ, უნდა არსებობდეს კონკრეტული ინსტიტუცია, გაერთიანება, ორგანიზაცია, რომლებიც იქნება მედიაციის პროცესის რეგულატორი.²⁵ საუბარია იმ კატეგორიის ელემენტარული პროცესის მართვაზე, როგორცაა მედიაციის პროფესიაში პირის მიღება, მისთვის მედიატორის სტატუსის მინიჭება, მედიატორთა უწყვეტი პროფესიული განათლების პროგრამის დანერგვა და მისი მართვა, მედიატორთა ქცევის წესების დადგენა და მასზე მონიტორინგი. ამ კატეგორიის ორგანიზაცია უნდა იყოს კანონის საფუძველზე შექმნილი ინსტიტუცია (მსგავსი მაგალითი საქართველოში გვაქვს არაერთი (მაგალითად, საქართველოს ადვოკატთა ასოციაცია), რომელიც, ერთი მხრივ, იქნება ამ პროცესის ხელმძღვანელი, თუმცა მეორე მხრივ, უზრუნველყოფს პროფესიის აბსოლუტურ დამოუკიდებლობას და მასში ჩაურევლობას. მნიშვნელოვანია, საკანონმდებლო დონეზე გამყარდეს ის პრინციპი, რომ მედიაციის ფარგლებში მიღწეული შეთანხმების აღსრულება იქნება გათანაბრებული სასამართლოს სამართალწარმოების ფარგლებში მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულების სტანდარტისა.²⁶

²¹ 2016 წლის 21-22 ნოემბერს პირველად საქართველოში ჩატარდა საერთაშორისო კონფერენცია „მედიაციის დღეები – 2016“, რომელზეც განხილულ იქნა მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის პროექტის შინაარსი, მოსმენილ იქნა მედიაციის დარგში მომუშავე საერთაშორისო ექსპერტთა მოხსენებები. ეს ღონისძიება ორგანიზებული იყო ევროკავშირის პროექტის მიერ საქართველოში, UNDP-ის, USAID-ის პროექტ PROLoG-ისა და გერმანულ ფონდ GIZ-ის ფინანსური მხარდაჭერით.

²² იგულისხმება, ერთი მხრივ, ის ორგანიზაციები, რომლებიც ფუნქციონირებენ მედიაციის მიმართულებით, კერძოდ, აიპ „სასამართლო მედიატორთა ასოციაცია“, აიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“, მეორე მხრივ, მედიაციის მონაწილე მხარეები, მათ შორის განსაკუთრებით ადვოკატთა კორპუსი. ავტ.

²³ ცერცვაძე გ., მედიაცია, თბ., 2010, 216.

²⁴ იქვე, 123.

²⁵ საუბარია კანონის საფუძველზე დაფუძნებულ საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ან არაკომერციული იურიდიული პირის თაობაზე, რომელიც იქნება მედიატორთა პროფესიული გაერთიანება. ავტ.

²⁶ *Austermiller S., Paths of Mediation in Bosnia and Herzegovina, International Finance Corporation, Sarajevo, 2009, 98.*

3.1. მედიატორის სტატუსის მინიჭების პროცედურა²⁷

მედიატორის სტატუსის მინიჭება მნიშვნელოვანი პროცესია. იგი უნდა განხორციელდეს კანონით გაწერილი სტანდარტის შესაბამისად, კერძოდ, უნდა არსებობდეს კონკრეტული წესი, რომლის მიხედვით უნდა ხდებოდეს კონკრეტული ინსტიტუციის მიერ მედიატორის სტატუსის მინიჭება. მიზანშეწონილად მიმაჩნია, ეს საკითხი არ იყოს ერთდროულად რამდენიმე ინსტიტუციის ან ორგანიზაციის მართვის საგანი, რადგან ასეთ დროს მაღალია შანსი, დაკნინდეს პროფესიის მიმართ დადგენილი სტანდარტებისადმი მოთხოვნა, თუმცა ეს არ გამოიცილებს ერთდროულად რამდენიმე ინსტიტუციის საქმიანობას, რომლებიც კანონით დადგენილი სტანდარტის შესაბამისად მოახდენენ მედიატორთა პროფესიულ მომზადებას, რის საფუძველზეც მარეგულირებელი ორგანო, ჩვენს შემთხვევაში კანონის საფუძველზე შექმნილი ინსტიტუცია, მოახდენს განვლილი პროცესის შემოწმებას და ყველა კონკრეტული პირისადმი გადაწყვეტილების მიღებას.

ამ ეტაპზე შემუშავებული კანონის პროექტის თანახმად, კერძოდ, მისი მე-14 მუხლის შესაბამისად:

„საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია (შემდგომ – მედიატორთა ასოციაცია) არის კანონის საფუძველზე შექმნილი, წევრობაზე დაფუძნებული საჯარო სამართლის იურიდიული პირი, რომელიც ახორციელებს მედიატორთა თვითრეგულირებას.

მედიატორთა ერთიან რეესტრში შეიძლება ჩარიცხულ იქნეს ნებისმიერი ქმედუნარიანი ფიზიკური პირი, რომელიც არ არის ნასამართლევნი, გავლილი აქვს, სულ მცირე, 40-საათიანი მედიაციის ტრენინგი და ფლობს საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის მიერ გაცემულ სერტიფიკატს, ანდა ადვოკატი, რომელსაც გავლილი აქვს, სულ მცირე, 40-საათიანი სსიპ საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის მედიაციის ტრენინგი, ამ კანონის შესაბამისად სერტიფიცირებული პროგრამით და ფლობს შესაბამის სერტიფიკატს“.

შესაბამისად, ამ ეტაპზე განიხილება ერთიანი სტანდარტის დადგენა მედიატორად მომზადებისა, სერტიფიცირებული პროგრამით, რომელსაც დაამტკიცებს საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო.

ასევე ნიშანდობლივია, რომ კანონის პროექტი უშვებს სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ უფლებამოსილებას, საკუთარ ბაზაზე მოამზადოს, ერთიანი სტანდარტის შესაბამისად დამტკიცებული სერტიფიცირებული პროგრამით, მედიატორად გახდომის მსურველი ადვოკატები, რაც გამართლებული ნაბიჯი იქნება კანონმდებლის მხრიდან, რადგან მომავალ მედიატორთა უმრავლესობა უეჭველად მოქმედი ადვოკატი იქნება და, მეორე მხრივ, სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ სასწავლო ცენტრი ერთ-ერთი მონიშნვე პროფესიული სასწავლო ინსტიტუციაა ქვეყანაში, რომელსაც 2015 წლიდან სახელმწიფომ ანდო, ძალაში შესული „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის“ შესაბამისად, არასრულწლოვანთა მონაწილეობით მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმეში მონაწილე ადვოკატების მომზადება და მათზე არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სპეციალიზაციის დამადასტურებელი საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის მიერ დამტკიცებული ფორმის დოკუმენტის გაცემა.²⁸

²⁷ განხილულია 2017 წლის აგვისტოს მდგომარეობით არსებული „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის დებულებები. ავტ.

²⁸ იხ. „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, მე-20 მუხლი. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2877281>>.

3.2. მედიატორთა უწყვეტი პროფესიული განათლების პროცესი და პროფესიული ქცევის წესების დაცვა²⁹

მიზანშეწონილია, კანონი აწესრიგებდეს მედიატორის ვალდებულებას, გაიაროს უწყვეტი პროფესიული განათლების პროგრამით გათვალისწინებული მინიმალური მოთხოვნები, რაც ამ ეტაპზე კანონის პროექტის დონეზე არ არის გათვალისწინებული. უპრიანია, კანონმდებელმა ამ კუთხით გაიზიაროს სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ გამოცდილება, რომლის თანახმად, თითოეული ადვოკატი ვალდებულია, გაიაროს სავალდებულო განგრძობადი იურიდიული განათლების კურსი წლის განმავლობაში.³⁰

აგრეთვე უპრიანია, კანონის დონეზე იყოს დადგენილი მედიატორთა ქცევის წესების სავალდებულოობის სტანდარტი, თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ კონკრეტული სტანდარტი, როგორც უწყვეტი პროფესიული განათლების პროგრამის შინაარსისა, ასევე მედიატორთა მომზადების და უშუალოდ ტრენინგების განმახორციელებელი ინსტიტუციების ჩამონათვალისა³¹, ასევე ქცევის წესების კოდექსისა მედიატორთა პროფესიული გაერთიანების შიდა დადნევილები და მის საფუძველზე დადგენილი რეგულაციები უნდა იყოს, რომელთა ცვლილება და საჭიროებებისადმი მორგება კანონის ცვლილებაზე არ იქნება დამოკიდებული, რაც, ერთი მხრივ, გაამარტივებს პროცესს და, მეორე მხრივ, უზრუნველყოფს მის შესაბამისობას მიმდინარე გამოწვევებსა და საჭიროებებთან. ცალსახაა და დავას არ ინვესტ, რომ, მითუმეტეს, მედიაციის დანერგვისა და ინსტიტუციური დაფუძნების სტადიაზე, მნიშვნელოვანია ეთიკის სტანდარტების არსებობა, რომელთა შესაბამისად იმოქმედებენ მომავალი მედიატორები.

გასათვალისწინებელია, რომ თვითრეგულირებად პროფესიათა წარმომადგენლები ეთიკის წესებს უნდა ექვემდებარებოდნენ,³² თუმცა ამ მიმართულებით, მითუმეტეს მედიაციის ინსტიტუციური დანერგვის ესოდენ ჩანასახოვან სტადიაზე, გვმართებს სიფრთხილე, რათა ზედმეტად მკაცრი ეთიკური რეგულაციებით არ დავაკარგვინოთ მედიატორებს ეფექტურობა და მოქნილობა,³³ რაც თვით პროცესის არაფორმალური ხასიათის თანმდევი.

4. დასკვნა

დღეისათვის თამამად შეიძლება იმის თქმა, რომ ქართული იურიდიული საზოგადოება ერთსულოვანია მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის, ალტერნატიული მექანიზმის დანერგვის საჭიროების საკითხში – ამ ეტაპზე განსხვავებული ხედვა არ დაფიქსირებულა საჯარო სივრცეში, რაც, უდავოდ, დადებითად მეტყველებს მედიაციის ინსტიტუტის სასარგებლოდ, მიუხედავად იმისა, ქართულ სამართლებრივ სივრცეში ახალი ინსტიტუტის დანერგვის ეტაპზე ყოველთვის შეინიშნება განსხვავებული აზრი და მოსაზრებები – რამდენად სწორი ან საჭიროა ამა თუ იმ რეფორმის ან ცვლილების გატარება.

²⁹ განხილულია 2017 წლის აგვისტოს მდგომარეობით არსებული „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის დებულებები. ავტ.

³⁰ იხ. „ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/15472>>.

³¹ იხ. ტანსკი მ., გზა მედიაციისაკენ, 2013, 56, (ციტირება: სამედიაციო ორგანიზაციებისა და უმაღლესი სასწავლებლების გარდა, სამედიაციო ტრენინგებს, აგრეთვე, ატარებენ იურისტთა პროფესიული ორგანიზაციები. მაგალითად: იურისტ მრჩეველთა ეროვნული საბჭო, პოლონეთის რესპუბლიკის ნოტარიუსთა ასოციაცია, ადვოკატთა მთავარ საბჭოსთან არსებული სამედიაციო ცენტრი – ყველა ეს ორგანიზაცია თავისი წევრებისათვის ახორციელებს სამედიაციო ტრენინგებს).

³² Kovach K.K., Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, United States of America, 2004, 395.

³³ იქვე, 400.

აღსანიშნავია, რომ მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმის, ერთიანი საკანონმდებლო რეგულირების საკითხი განსაკუთრებით აქტუალური ხდება, რადგან სწორედ ერთიანი ნორმატიული აქტის, ე.წ. ჩარჩო რეგულატორის არსებობა, ერთი მხრივ, ხელს შეუწყობს მისი არსის სწორად გააზრება-გამოყენებას როგორც მოდავე მხარეებს შორის, ასევე მას ექნება ის დიდი დატვირთვა, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია სასამართლო სისტემის განტვირთვის კუთხით, და, მეორე მხრივ, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მედიაციის ფართოდ გამოყენება ყველა შემთხვევაში გახდება ქართული საზოგადოებისთვის წინაპირობა, ჩაერთონ დიალოგში და ეცადონ, ნებისმიერი კონფლიქტური სიტუაცია ურთიერთმოლაპარაკებების გზით გადაწყვიტონ, რისი რეალური დეფიციტი შეიმჩნევა ჩვენ გარშემო.

მნიშვნელოვანია, რომ მედიაციის მხარდაჭერი იყოს ქართული იურიდიული საზოგადოება, თუმცა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის როლი და დანიშნულება ქვეყანაში მედიაციის დანერგვის კუთხით. ამერიკის შეერთებული შტატების სხვადასხვა შტატის³⁴ მაგალითზე თამამად შეიძლება იმის თქმა, რომ ადვოკატთა ასოციაციების ორგანიზებულმა მხარდაჭერამ მედიაციის ინსტიტუტისადმი, მათ შორის განგრძობადი იურიდიული განათლების პროგრამებში მისმა სწავლებამ ადვოკატებისათვის, შედეგი გამოიღო და ბევრ ადვოკატსა თუ მოსამართლეს, რომელთაც არ სჯეროდათ მედიაციის, აზრი შეაცვლევინა ამ ინსტიტუტისადმი მათი კარიერის გზაზე.³⁵ შესაბამისად, ამ მიმართულებით გამოცდილების გაზიარება ქართულ რეალობაში გასათვალისწინებელია.³⁶

და ბოლოს, თუ გავითვალისწინებთ „დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული სოციალური ინსტიტუტისადმი ქართული საზოგადოების ტრადიციულ მიდრეკილებას“³⁷, ეს უკანასკნელი ასევე უნდა გახდეს მედიაციის კიდევ უფრო ფართოდ დანერგვის წინაპირობა ჩვენს რეალობაში.

ბიბლიოგრაფია

1. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14/11/1997.
2. ადვოკატთა შესახებ საქართველოს კანონი, 20/06/2011.
3. საქართველოს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, 12/06/2015.
4. ტყემალაძე ს., მედიაცია საქართველოში, თბ., 2016, 13.
5. ყანდაშვილი ი., მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება: შრომითი მედიაციის მაგალითზე, ადამიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში, სტატიათა კრებული; თბ., 2014, 200-208.

³⁴ Kovach K.K., *Mediation in a nut shell*, 2nd ed., Thomson West, United States of America, 2010, 34-35. [ამერიკის შეერთებულ შტატებში მედიაციის პოპულარიზაციასა და დანერგვაში დიდი როლი შეასრულა ამერიკის იურისტთა ასოციაციამ (ABA), ისევე როგორც სხვადასხვა შტატის ადვოკატთა ასოციაციამ, მაგალითად: ტეხასში, ჰიუსტონის ადვოკატთა ასოციაციამ შექმნა კომიტეტი დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის საკითხებზე, რამაც უბიძგა რეგიონში ე.წ. „სამეზობლო მართლმსაჯულების ცენტრის“ შექმნას, რაც მოემსახურა დავების შეთანხმებით დასრულების განვითარებას რეგიონში].

³⁵ Kovach K.K., *Mediation in a nut shell*, 2nd ed., Thomson West, United States of America, 2010, 33.

³⁶ მედიაცია ვერ განვითარდება ქვეყანაში, მას თუ არ ახლდა თან ადვოკატთა ასოციაციის სრული და ცალსახა მხარდაჭერა, რადგან სწორედ ადვოკატები არიან ის პირები, რომელთაც განსაკუთრებული როლი ეკისრებათ კლიენტთა უფლებების დასაცავად და სწორედ მათი რჩევის შედეგად იღებენ მოდავე მხარეები ამა თუ იმ გადაწყვეტილებას, მათ შორის მედიაციის პროცესში პროაქტიული პოზიციის დაჭერის კუთხით. შესაბამისად, იმისთვის, რათა კლიენტს მისცეს სწორი რჩევა მედიაციისადმი ნდობისა, უპირველესად, ადვოკატს უნდა სჯეროდეს მედიაციის დადებითი მხარეებისა და წარმატების. ავტ.

³⁷ ცერცვაძე გ., თბ., 2010, 217.

6. ყანდაშვილი ი., მედიაცია – დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ახალი ფორმა საქართველოში, საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ჟურნალი „ადვოკატი“, N2-3, თბ., 2016, 19-24.
7. ცერცვაძე გ., მედიაცია, თბილისი, 2010, 34, 156, 321-322, 216-217, 123.
8. ტანსკი მ., გზა მედიაციისაკენ, 2013, 56.
9. *Austermiller S.*, Paths of Mediation in Bosnia and Herzegovina, International Finance Corporation, Sarajevo, 2009, 98.
10. *Goldsmith J.C./Ingen-Housz., Arnold/Pointon, Gerald H.*, (Editors)ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures, `Kluwer Law International`, New-York, 2006.
11. *Kovach K.K.*, Mediation in a nut shell, 2nded., Thomson West, United States of America, 2010, 2, 19, 33-35, 38-39, 42-43.
12. *Kovach K.K.*, Mediation, Principles and Practice, 3rded., Thomson West, United States of America, 2004, 395, 400.
13. *Kelly D., Holmes A., Hayward R.* Business Law, 5thed, Cavendish Publishing Limited, London, 2005, 95, 99.
14. *Stitt A.J.*, Mediation: a practical Guide, `Cavendish Publishing`, London/Sydney/ Portland/ Oregon/ 2004, 1.
15. *Uzelac A.*, Paths of Mediation in Bosnia and Herzegovina, International Finance Corporation, Sarajevo, 2009, 24.